

Markt en kunstkritiek - 25 april 2006

Tafelgasten: Kees van Twist (directeur Groninger Museum), Pim van Klink (econoom en auteur van *Kunsteconomie in nieuw perspectief*), Hans den Hartog Jager (auteur en kunstcriticus voor o.a. NRC Handelsblad), Wilma Sütö (Conservator actuele kunst, Stedelijk Museum Schiedam)

Zaalgasten: Isabella Werkhoven (beeldend kunstenaar en recensent Dagblad van het Noorden), Herman Sandman (redacteur De Groninger Gezinsbode), Hans Broekhuis (lector strategisch ondernemen Hanzehogeschool Groningen), Jeen de Vos (eindredacteur RTV OOG), Dirk Nijdam (directeur Marketing Groningen), Pieter Sijpersma (hoofdredactie Dagblad van het Noorden), Dick Siersema (Galerie Prentwerk)

Voorzitter: Lucas Verweij (directeur Academie van Bouwkunst, Rotterdam)

Het onderstaande verslag is geen chronologische weergave van de discussie maar vat de opmerkingen van de verschillende deelnemers samen aan de hand van een drietal besproken thema's.

DE INVLOED VAN DE KUNSTKRITIEK

Peter de Ruiter (docent moderne kunst, RUG) stelt in zijn column onder meer dat al sinds het bestaan van de kunstkritiek het commentaar klinkt dat die aan vervlakking onderhevig is. In de loop van de jaren tachtig van de vorige eeuw is de positie van de kunstkritiek wel gemarginaliseerd: de curator is degene die invloed heeft en de aandacht opeist. Een criticus moet volgens De Ruiter weloverwogen, goed geïnformeerd, scherp, analytisch en kritisch over kunst schrijven. Er is behoefte aan de gepassioneerde, denkende kunstcriticus, die partij kiest op basis van argumenten. Die uitdaging ligt bij het Dagblad van het Noorden: scherp ons kijk- en beoordelingsvermogen.

Kees van Twist dicht de criticus een grote rol toe, maar vindt dat deze een duidelijker onderscheid moet maken tussen het vertellen over wat er te zien is op een tentoonstelling en het vellen van een oordeel. Hij stelt dat hij in gevallen waarin hij vindt dat de pers geen goed werk levert doordat men zich niet goed informeert, reageert en dat hij ook het inhoudelijk debat met de schrijvende pers aangaat. Voor het overige denkt hij dat de media zich anders moeten oriënteren. Voor het 'hete nieuws' doen lezers steeds meer beroep op andere bronnen. De toekomst van kranten ligt juist bij de special interest en lokale pagina's.

Hans den Hartog Jager stelt dat het krachtenveld waarin de criticus moet werken vaak onderschat wordt. Als Kees van Twist Joan Collins laat invliegen voor de opening van een tentoonstelling doet de inhoud van de tentoonstelling er minder toe en maakt de rol van de criticus niet zoveel meer uit. Om de inhoudelijke verantwoordelijkheid dan bij de criticus te leggen vindt hij een goede grap. Bovendien is het nu eenmaal zo dat tentoonstellingen niet alleen voor de inhoud gemaakt en georganiseerd worden, ook voor de marketing. Er is een historisch argument om Serrano met Rembrandt te vergelijken, maar het is ook om nog meer publiek te halen. Hij vindt wel dat er een verschil in functie is tussen landelijke en regionale dagbladen. Het Dagblad van het Noorden heeft hier een grotere invloed dan het NRC. Je bent als criticus - zeker van een landelijk blad - daarbij wel gebonden aan de agenda's van de grote instellingen.

Wilma Sütö vindt het voor een museum heel belangrijk dat een lokale of regionale krant komt en serieus over de tentoonstellingen schrijft. Die informatieoverdracht is essentieel, omdat je anders de link met je directe publiek mist. Een redactie kan zich makkelijk laten leiden door de agenda's van de grote musea, de internationale top. Omdat je als criticus toch ook de ontdekkingen door kunstinitiatieven wil volgen, krijgt soms een kleinere tentoonstelling in een galerie een groter artikel. Daarbij is het zo dat de krant weliswaar de markt moet bedienen, maar dat betekent volgens Sütö ook de kleinere lezersgroep. Voor een gezond kritisch klimaat moet er overigens wel voldoende te zien zijn.

Het Buro Groningendebat

Noodzaak en nuance in de beeldende kunst in Groningen
Een samenwerking van ax710 – CBK Groningen – Wall House #2

Pim van Klink wijst erop dat de afgelopen 20 jaar er een enorme vergroting van het kunstaanbod heeft plaatsgevonden, terwijl de media juist een enorme druk voelen omdat er steeds minder lezers zijn. Dat is de spanning waarbinnen critici moeten opereren. Aandacht van de media is van levensbelang voor een kunstinitiatief, en de vraag is dus hoe de criticus moet omgaan met het groeiende aanbod. Een criticus heeft daarin geen educatieve rol, maar werkt in loondienst van een krant: hij moet nieuws brengen. Je moet blij zijn met aandacht voor Kunst en Cultuur in de media, maar de verwachting dat het meer publiek oplevert, is niet reëel. Van Klink wijst er gedurende de avond enkele keren op dat hij vindt dat de discussie zich teveel vernauwt tot de relatie van het Groninger Museum met de media.

Zaalgast **Isabella Werkhoven** stelt dat men in Groningen de criticus wel degelijk als verlengstuk van de PR ziet. Instellingen zijn hier behoorlijk afhankelijk van de lokale pers waar het gaat om het genereren van aandacht. Volgens haar is er weinig belangstelling voor de inhoud van de kritiek. Ze wijst erop dat de beeldende kunstredactie van het Dagblad van het Noorden klein is, die bestaat uit een redacteur en twee freelancers; naar verhouding is er niet zoveel aandacht voor de beeldende kunst, laat staan voor de kleinere initiatieven.

Pieter Sijpersma stelt dat de krant wel degelijk oog heeft voor het lokale. De krant brengt 1 x per week een kunstbijlage uit. Het Dagblad meet overigens regelmatig de belangstelling van het publiek hiervoor en dan kun je vaststellen dat - hoewel de redactie trots is op een heleboel pagina's - het in feite 'parels voor de zwijnen' is: de mensen lezen het niet.

VERANTWOORDELIJKHEID VOOR HET LOKALE

Gespreksleider Lucas Verweij wil weten of de gasten vinden dat het Dagblad van het Noorden een speciale verantwoordelijkheid heeft voor het regionale.

Kees Van Twist vindt van niet, omdat onafhankelijkheid boven alles gaat in de journalistiek. Hij vindt maatschappelijke verantwoordelijkheid voor de krant dan wel het museum grote woorden. Hij wijst op het feit dat het museum zich de verantwoordelijkheid voor De Ploeg heeft toegeëigend, maar het criterium voor de museumcollectie is altijd kwaliteit en passend bij de collectie. Dat zijn onafhankelijke criteria die horen bij het mission statement. Van Twist stelt dat het overigens steeds moeilijker is om vast te stellen wat 'typisch uit een regio' is. Het Groninger Museum heeft op dit moment veel contacten in China, en daar floreert de hedendaagse kunst, waarbij het 'typisch Chinese' minder zichtbaar is.

Hans den Hartog Jager mist in het betoog van Van Twist de belangstelling voor en het besef van het belang van het culturele achterland van Groningen. Hierop - en op commentaar uit het publiek als zou de museumstaf zich onvoldoende laten zien bij de lokale galerieën - stelt Van Twist dat zijn staf zich heel goed op de hoogte stelt van de lokale ontwikkelingen maar dat dit niet betekent dat het werk opgenomen wordt in de collectie.

Wilma Sütö is het niet met Van Twist eens als hij met onafhankelijkheid bedoelt dat de regionale pers geen verantwoordelijkheid heeft. Het museum heet toch ook het Groninger Museum en het is verwonderlijk dat Van Twist de regio dan niet als speciale verantwoordelijkheid ziet. Ze kent de huiver voor het zich liëren aan kunstenaars uit de nabije omgeving, uit angst voor provincialisme. Bij het Boijmans pleitte ze dan ook altijd voor het tonen van Rotterdamse kunstenaars in internationaal verband. Het Groninger Museum zou een dergelijke aanpak moet kiezen. Sütö verbaast zich over het feit dat het museum doof en blind blijft voor kunstenaars uit de omgeving en roept op tot een krachtmeting van lokale kunstenaars met internationale kunstenaars. Ze benadrukt dat ze niet pleit voor 'typisch Groningse' kunstenaars en dat het ook niet om uitsluitend Groninger kunstenaars gaat. Het gaat erom dat je de vruchten van je infrastructuur laat zien.

Dick Siersema vindt Jos de Gruyter een voorbeeld van een museumdirecteur die op goede voet stond met de in de regio aanwezige kunstenaars, en mede daarom het Groninger Museum ook tot een echt Groninger museum maakte. Hij vindt dat er een organisch geheel moet zijn van lokale en internationale cultuur. De lokale cultuur hoeft overigens niet per se door het museum vertegenwoordigd te worden, hoewel het museum heel goed een eigen regionaal podium zou

kunnen openen, die rol kan ook bij het CBK liggen. De zwakte van de infrastructuur in Groningen op dit moment is dat dit podium er helemaal niet is.

Hans Broekhuis wil een vergelijking maken met de architectuur. In het verleden is er juist erg veel buitenlands talent naar Groningen ingevlogen en dat heeft voor een hele stimulerende werking gezorgd.

ROL VAN DE MARKT

Pim Van Klink stelt dat in kunstenaarskringen economie vaak niet als een belangrijk aspect wordt beschouwd, terwijl veel economen kunst beschouwen als een gewoon artikel. In zijn proefschrift *Kunsteconomie in nieuw perspectief: rijkskunstbeleid beoordeeld* (Groningen 2005) gaat hij uit van de stelling dat kunstenaars een unieke beroepsgroep zijn: ze maken hun werk onafhankelijk van de vraag en voorzien vaak in hun levensonderhoud door een gemengde beroepspraktijk of bijvoorbeeld partners.

Van Klink stelt dat er in Nederland in het algemeen weinig vraag naar kunst is. De intermediairs (adviseurs, critici) tussen kunst en publiek moeten zich dus richten op die vraag naar kunst: hoe krijg je aandacht? Kunstenaars zouden ook meer gebruik kunnen maken van die adviseurs om de koopkrachtige vraag te creëren. Hij gaat mee in de stelling van een aantal aanwezigen dat de kunstwereld gehospitaliseerd is. Op commentaar van Wilma Sütö - die wijst op WWIK-regeling en stelt dat je daarbij toch niet kunt spreken van het pampieren van de kunstenaar - nuanceert Van Klink dit beeld door te stellen dat er een generatieverschil is. De huidige generatie kunstenaars is bereid voor 70% van het bijstandsniveau de WWIK in te gaan en verder bij te verdienen. De oudere generatie kende de BKR, wel een 'pamperregeling', die ook aantoonbaar niet heeft geleid tot een verhoging van het niveau.

Hans den Hartog Jager denkt dat intermediairs of managers in economische zin de praktijk kunnen versterken, maar niet in inhoudelijke zin. Het voorbeeld van de popmuziek die wordt aangehaald vindt hij niet goed omdat er van een ander soort artistieke praktijk sprake is.

Het valt **Dirk Nijdam** op dat steeds de tegenstelling marketing versus inhoud wordt gemaakt, terwijl volgens hem die twee met elkaar verweven zijn. Een kunstenaar creëert werk, is verbaasd dat er vervolgens geen markt voor is maar zoekt de oorzaak daarvoor zelden bij het werk. De kunst is de enige sector waar dit geldt. Dat heeft ook te maken met het overheidsbeleid, er is een te afwachtende mentaliteit in de kunstwereld. Hij gelooft niet dat er voor elk aanbod een vraag is te creëren, de markt bepaalt uiteindelijk wat interessant is.

Hans Broekhuis stelt dat je vooral een economisch klimaat moet hebben dat gericht is op cultuur. En de politiek kan kiezen voor wat ze als belangrijkste cultuur ziet. Hij zat vijftien jaar geleden in de Commissie Dik, die het stadsbestuur adviseerde over de economie van de stad. Hij schreef het hoofdstuk over ondernemen en formuleerde een agenda voor de stad met drie punten: cultuur, cultuur en cultuur. Zijn advies luidde: hef economische zaken op, ga voor optimale voorwaarden voor de cultuur. Broekhuis doelt niet op de ondersteuning van kunstenaars, hij heeft het over keuzes op het gebied van vestigingsklimaat. Je moet actief zijn op het gebied van overheidsinvesteringen, niet op uitkeringen. Volgens Broekhuis kan dat ook heel goed in Groningen, er is een levendige R&D omgeving en er zijn veel ondernemers.

Van Twist vindt dat je dan wel moet accepteren dat je complementair bent, dat wordt hier wel eens vergeten. Diversiteit geeft grotere rijkdom, dus je moet trots zijn op je beleid, op de culturele historie van het noorden en daarbij verbanden aangaan met regio's om je heen, bijvoorbeeld in Duitsland. Van Twist haalt het voorbeeld van Den Haag aan waar men niet investeerde in atelierwoningen: kunstenaars verlieten de stad. Daar moet een stad dus in investeren, kunstenaars blijven als er een goede werkomgeving is. Ook podia moeten een zodanig aanbod hebben dat je erheen wil. Op het gebied van het kunstonderwijs moet je streven naar grotere strategische verbanden. Hij wil er wel op wijzen dat mensen in Groningen nu eenmaal relatief minder te besteden hebben.

Het Buro Groningendebat

Noodzaak en nuance in de beeldende kunst in Groningen
Een samenwerking van ax710 – CBK Groningen – Wall House #2

Wilma Sütö vindt ook dat de politiek keuzes moet maken in het faciliteren van de infrastructuur. Het opzetten van een stadscollectie Rotterdam is een politieke beslissing en de stad heeft er meerdere genomen: Witte de With als internationaal podium, TENT als lokaal platform. Er is daar een gedifferentieerde structuur ontstaan op basis van politieke keuzes.

Pieter Sijpersma vindt dat een ouderwetse gedachte, je moet volgens hem de politiek er helemaal niet bij halen. De kunstwereld moet zelf meer doen: een uitgever managet zijn schrijver en dat zou de kunstwereld moeten doen voor kunstenaars.

AANBEVELINGEN

Lucas Verweij ontlokt de deelnemers en het publiek nog enkele aanbevelingen:

Kees Van Twist: Er is een open debat nodig over hoe we de bijzondere kunst en cultuur van de stad handhaven en niet afglijden naar de middenmoot. De politiek wil dat ondersteunen, maar de instellingen moeten elkaar scherp houden.

Dick Siersema: De gemeente Groningen moet een stadscollectie aanleggen buiten datgene wat het museum te bieden heeft dat kan het best in samenwerking met het CBK gerealiseerd worden.

Herman Sandman: Wil je kunst verkopen dan moet je bij de IKEA gaan hangen.

Wilma Sütö: De infrastructuur hoeft niet per se verfijnd te worden, wel is het van belang dit soort debatten te blijven organiseren. De besproken categorieën uit beide gevoerde debatten zijn echter heel verschillend: een podium, de kunstkritiek en de markt. De eerste speelt op beide andere terreinen een cruciale rol. De aanbeveling luidt dan ook: zorg dat er een podium is dat ruimte biedt aan dat wat het Groninger Museum niet biedt.

Beeldend kunstenaar **Kees Wiersema** (publiek) stelt voor een test te doen: een expositie in het CBK, maar dan zonder naambordjes en dan komt Van Twist met zijn staf kijken. Als hij dan ontdekt dat er twee Groningers bij zijn, zit hij er toch mooi naast.

Volgens een vertegenwoordiger van **Stichting Algehele Aanraking** wordt er teveel gesproken over geïnstitutionaliseerde processen. Dat zijn niet de kunstprocessen waar het om gaat, zoek het in de underground.